

آموزه شماره ۶ و ۷

<p>نام درس : مرکب</p> <p>۱- شیوه نقطه پردازی</p> <p>۲- شیوه هاشور آزاد</p> <p>۳- شیوه هاشور یک سو یا هم جهت (صفحات ۳۴ تا ۳۸ کتاب درسی)</p>								
<p>کلید واژه‌ها : مرکب، نقطه پردازی، هاشور، راپیدوگراف، قلم فلزی، خودنویس، خطوط متقاطع، کار با قلم موی آزاد.</p>								
<p>اهداف رفتاری درس : – هنرجو با ابزار و وسایل کار شیوه مرکب و روش به کارگیری و نگهداری آنها آشنا می‌شود.</p> <p>– هنرجو می‌تواند مرکب و سه شیوه استفاده از آن را توضیح دهد.</p> <p>– هنرجو می‌تواند با مرکب و شیوه‌های متنوع آن تصویرسازی کند.</p>								
<p>پیش دانسته‌های هنرجویان :</p> <p>نظری : –</p> <p>عملی : در کارگاه طراحی (۱) و (۲) و مبانی هنرهای تجسمی هنرجویان کار با مرکب را تا حدودی آموخته‌اند.</p>								
<p>طرح درس : – آشنا کردن هنرجویان با انواع مرکب و انواع ابزارهای مناسب برای تصویرسازی با مرکب.</p> <p>– آموزش انواع روش‌های متداول و رایج کار با مرکب و شیوه‌های تلفیقی به همراه تمرین‌های مناسب، به‌طوری که هنرجو یک اثر تصویرسازی با مرکب را انجام دهد و ارائه نماید.</p>								
<p>جدول طرح درس هنرآموز :</p> <table border="1"> <tr> <td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td></tr> </table>								
<p>رویکردها و روش‌های یاددهی – یادگیری : رویکرد فرایندی و اکتشافی، روش آموزش از طریق نمایش مراحل کار هدایت شده</p>								
<p>ارزش‌یابی : به صورت روزمان (داوری) کلاسی و یا کارپوشه ارزش‌یابی انجام می‌شود (ارزش‌یابی عملی با استفاده از چک لیست و شاخص‌های آن).</p>								
<p>مکان‌های بازدید : نمایشگاه‌های طراحی، نمایشگاه‌های طراحی معماری، نمایشگاه‌های تصویرساز</p>								
<p>منابع و مآخذ : کتاب‌های طراحی، کتاب‌های مصور درسی، کتاب‌های مصور کودکان و نوجوانان و سایت‌های هنری.</p>								

مرکب

هرچند اغلب هنرجویان از همان ابتدای کار تصویرسازی تمایل به کار با رنگ دارند و در عصر حاضر و با وجود رایانه به نظر می‌رسد که نقاشی، طراحی و تصویرسازی به صورت سیاه و سفید از رواج افتاده است. اما هنوز در بسیاری موارد مرکب کاربرد دارد و برای بسیاری از آثار تصویری که نیاز به طراحی سیاه و سفید، آثار چاپی تک رنگ و دورنگ دارند هنوز ابزاری مناسب به‌شمار می‌آید و از آن می‌توان برای تصویرسازی کودکان، نوجوانان و بزرگسالان استفاده کرد و از جمله ابزارهایی است که برای تصویرسازی مطبوعاتی کاربرد فراوان دارد. حتی بسیاری از طراحان کاریکاتور (طنز و فکاهی) و به خصوص از نوع طنزهای سیاسی برای بیان تصویری خود از مرکب و ویژگی‌های آن به صورت خاص و حرفه‌ای استفاده می‌کنند.

ابزار و وسایل موردنیاز :

- ۱- خط‌کش، وسایل رسامی از قبیل گونیا، شابلون و ...
- ۲- انواع ابزار اثرگذار (قلم فلزی، قلم نی، قلم گرافوس، قلم راپیدوگراف، خودنویس و ...)
- ۳- کاغذ (صیقلی و مناسب برای کار با مرکب)
- ۴- قلم موی آبرنگ با نوک گرد ترجیحاً با الیاف طبیعی (شماره‌های ۱۲ و ۷ و ۳ و ۱)
- ۵- انواع مرکب (جامد، پودر و مایع)
- ۶- انواع جوهرهای رنگی
- ۷- کاغذ مناسب برای تصویرسازی با آب مرکب
- ۸- مداد طراحی (ترجیحاً از سری H)
- ۹- تیغ (برای پاک کردن مرکب)
- ۱۰- پاک‌کن

نکات آموزشی در ابزارشناسی : مرکب ابزار رایج در خلق آثار طراحی و خوش‌نویسی است که از زمان‌های بسیار دور در مشرق زمین، ایران و سایر سرزمین‌های اسلامی رایج و متداول بوده است و اغلب به شکل‌های مختلف جامد (سنگ مرکب)، پودر و مایع در بازار یافت می‌شود.

الف

ب

تصویر ۱ الف و ب - در تصویر انواع مرکب‌های مختلف مایع و در ظرف‌های مختلف مشاهده می‌گردد.

مرکب‌ها از جهت مقاومت در برابر آب به دو نوع ضدآب و معمولی دسته بندی می‌شوند. از مرکب ضدآب که در ایران به نام «مرکب چین» شناخته می‌شود در گذشته برای کارهای رسامی استفاده می‌شد. هم چنین برای شیوه اسکراچ برد^۱ (خراشاندن سطح) و تلفیق با آبرنگ در تصویرسازی بسیار مناسب است (تصویر ۲ و ۳).

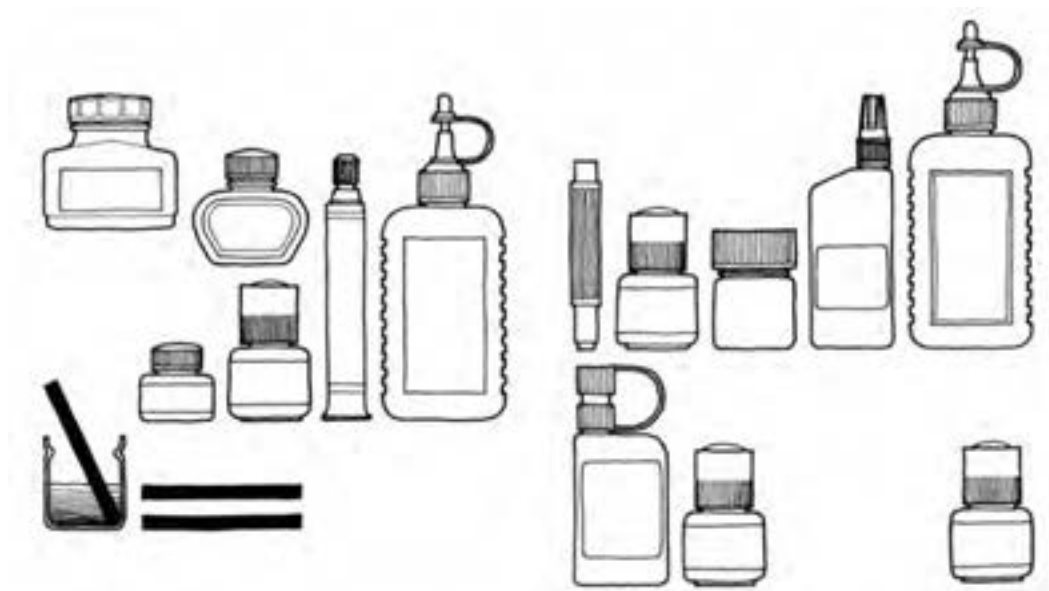
در حال حاضر نیز مرکب‌ها در بازار بیشتر به صورت مایع و در ظرف‌های شیشه‌ای یا پلاستیکی عرضه می‌شوند. در برخی از ظرف‌های مرکب نیز در درپوش آنها قطره چکان برای ریختن راحت تر رنگ به کار برده شده است (تصویر ۴).

تصویر ۲- این تصویر رسامی شده با استفاده از مرکب ضدآب (مرکب چین) اجرا شده است (مرکب با استفاده از ابزار رسامی بر روی کاغذ صیقلی — گلاسه — عملکرد مطلوبی دارد).

تصویر ۳- تصویرسازی با استفاده از مرکب ضدآب و رنگ آمیزی توسط آبرنگ مایع، اثر محسن حسن پور

تصویر ۴- انواع ظرف‌های مرکب (شیشه‌ای - پلاستیکی) با انواع درپوش‌ها و شکل‌های متفاوت را نشان می‌دهد.

توصیه

هنرآموزان محترم توجه داشته باشند تمامی شیوه‌ها و تمرین‌هایی که هنرجویان در درس طراحی و مبانی هنرهای تجسمی با استفاده از مرکب و ابزار اثرگذار انجام داده‌اند در این قسمت نیز کاربرد دارند (تصویر ۵). شما با توجه به موضوعی که هنرجو انتخاب می‌نماید او را در استفاده از نوع ابزار و شیوه متناسب با مقطع سنی مخاطب هدایت نمایید.

تصویر ۵- هنرجویان می‌توانند تمامی شیوه‌های کار با مداد و ایجاد بافت‌های ترسیمی را، که در کارگاه طراحی و مبانی هنرهای تجسمی فراگرفته‌اند، در این قسمت به کار گیرند.

هم چنین به یاد داشته باشید در این جا منظور مرکب‌هایی است که با ابزارهایی مانند قلم‌نی، پر، قلم گرافوس، قلم راپیدوگراف، قلم فلزی، خودنویس، انواع روان‌نویس و انواع خودکار کاربرد دارند و با مرکب‌های چاپ دستی (حلال روغنی و آب) از یک جنس نیستند و این گونه از مرکب‌ها موردنظر نیست (تصویر ۶).

تصویر ۶- انواع مرکب‌ها و برخی از ابزارهایی را که با مرکب کار می‌کنند نشان می‌دهد.

بعد از توضیح در خصوص مرکب‌ها بهتر است هنرجویان را با رایج‌ترین ابزار رسامی مرکب و قلم‌ها آشنا سازید.

انواع قلم‌ها

۱- قلم فلزی (فرانسه): این قلم از قدیمی‌ترین انواع قلم است که نوک فلزی دارد و نوک آن در دسته‌های چوبی یا پلاستیکی قرار می‌گیرد و قابل تعویض است. این نوع از قلم‌ها فاقد مخزن رنگ‌اند و برای طراحی و نگارش باید آن را در ظرف مرکب فرو برد. این نوع از قلم‌ها در اثر فشار دست خط‌های نازک و ضخیم ایجاد می‌کنند. در گذشته نوک‌های متفاوتی برای ترسیم خطوط متفاوت توسط این قلم‌ها تولید می‌شد. برخی برای خط‌های ظریف، ضخیم، تحریری و نگارش حروف لاتین طراحی شده‌اند تا راحت‌تر به کار برده شوند (تصویر ۷).

تصویر ۷- نمونه‌ای از قلم فلزی (فرانسه) را با انواع نوک‌های مختلف نشان می‌دهد.

۲- قلم خوش نویسی (نی): این نوع از قلم‌ها در خوش‌نویسی ایرانی - اسلامی از گذشته تا کنون کاربرد فراوان داشته و دارد. مناسب‌ترین آنها برای خوش‌نویسی، قلم نی دزفولی است. شما می‌توانید برای طراحی و تصویرسازی از نی‌های معمولی و خیزران نیز استفاده کنید (تصویر ۸).

تصویر ۸ - نمونه‌هایی از قلم نی را، که برای طراحی و تصویرسازی برش متناسب خورده‌اند، نشان می‌دهد.

برای این کار شما با چاقوی خوش‌نویسی و یا تیغ‌های موکت بر (کاتر) می‌توانید نوک قلم نی را تیز و یا پهنای متفاوت و متناسب با نوع کاربرد را ایجاد کنید (تصویر ۹).

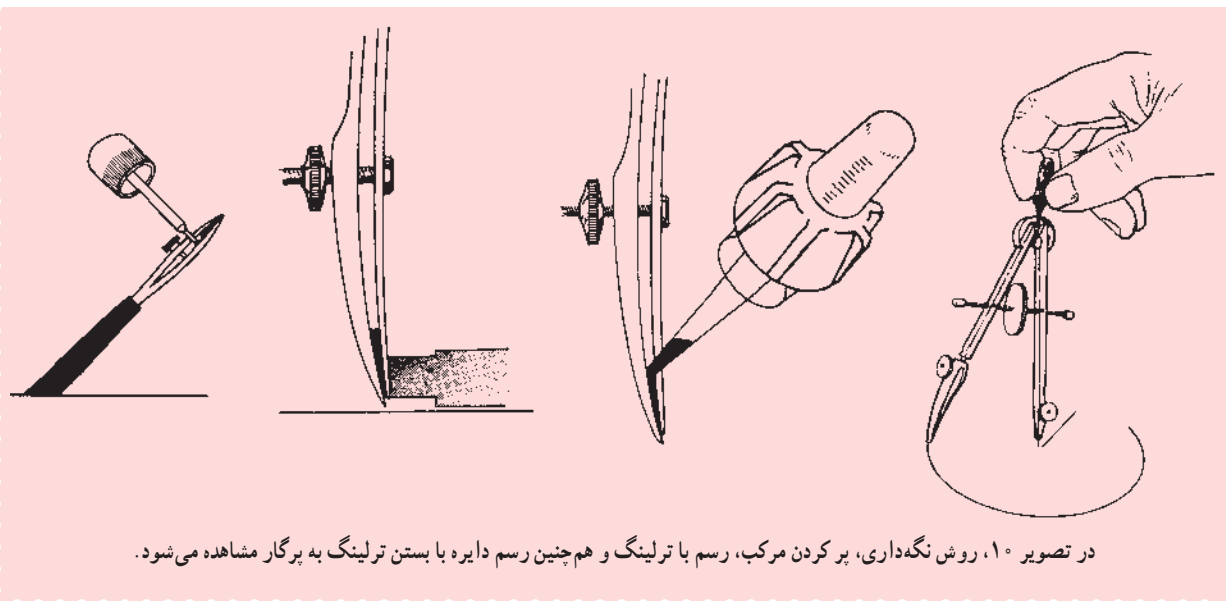
تصویر ۹ - مراحل تراشیدن و تیز کردن قلم نی را نشان می‌دهد. شما می‌توانید هنرجویان را در انتخاب نوع برش متناسب با طراحی آنها راهنمایی کنید.

قلم‌های نی ابزاری بسیار مناسب، ارزان و قابل دسترس برای طراحی و تصویرسازی به شمار می‌آیند. وان گوگ نقاش هلندی برای طراحی خط‌های مختلف از این نوع قلم‌ها در آثارش بسیار استفاده کرده است.

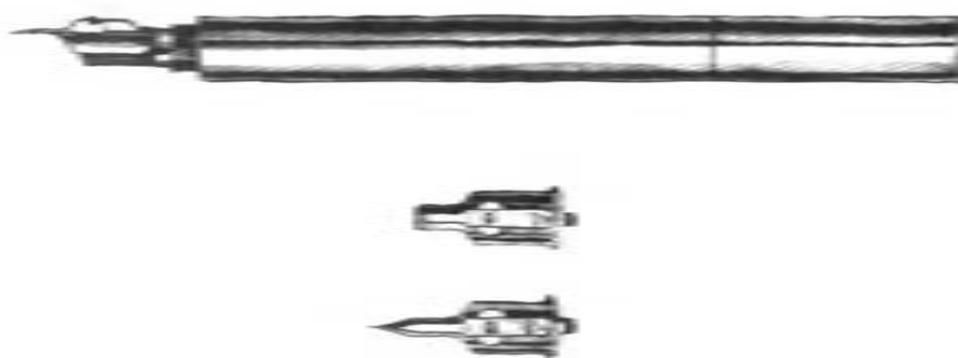
۳- قلم ترلینگ: این نوع ابزار از گذشته در نگارگری ایرانی برای ترسیم کادرها و حاشیه‌های تزینی دورنگارگری و تذهیب کاربرد فراوان داشته است و تا چند سال پیش، از آن برای ترسیم دقیق و رسم فنی در مدارس استفاده می‌شد. این نوع قلم اغلب با دسته پلاستیکی به همراه جعبه پرگار است و پیچی برای تنظیم دارد، که به وسیله کم یا زیاد کردن این پیچ می‌توانید خط‌های نازک و ضخیم ایجاد کنید.

توصیه

در هنگام کار با این نوع قلم‌ها از ظرف مرکب‌هایی که قطره‌چکان دارند استفاده کنید تا مرکب راحت‌تر در نوک آن ریخته شود. ولی به میزان مرکب توجه کنید زیرا اگر بیش از حد مرکب ریخته شود در اثر اولین تماس قلم با کاغذ، مرکب بر روی کاغذ پخش می‌شود (تصویر ۱۰).

۴- قلم گرافوس: این نوع قلم ها نسل اولیه قلم های راپیدوگراف به شمار می آیند و دارای یک دسته پلاستیکی با انواع نوک ها و درپوش هستند. رایج ترین نوک های این قلم برای طراحی آزاد، خوش نویسی (فارسی و لاتین)، ترسیم (نازک، ضخیم) همچنین نوک مخصوص استفاده استنسیل، نوک مخصوص استفاده از شابلون و نوک های موژب کاربرد دارند. مخزن مرکب این قلم ها به صورت قطره ای رنگ را از خود خارج می کند و همانند قلم ترلینگ با مرکب و به صورت چکاندن رنگ، پر می شود و توسط کربنی که در نوک قلم جاسازی شده است مرکب نگهداری می شود (تصویر ۱۱ و ۱۲).

تصویر ۱۱- نمونه ای از قلم های گرافوس را به همراه نوک های آن نشان می دهد.

تصویر ۱۲- روش ریختن مرکب توسط مخزن رنگی را (که رنگ را به صورت قطره ای از آن خارج می شود) بر روی کربن قلم گرافوس نشان می دهد.

در گذشته نه چندان دور این نوع قلم‌ها در طراحی، رسامی‌های دقیق، کار با شابلون‌های حروف و تصویرسازی کاربرد فراوانی داشته‌اند و هنوز در طراحی‌های سریع و ظریف نسبت به سایر قلم‌ها کارکرد راحت‌تر و مناسب‌تری دارند. اما در حال حاضر با آمدن قلم راپیدوگراف، قلم‌های راپیدوگراف یک بار مصرف، انواع روان نویس‌ها و خودکارهای مختلف، این نوع قلم‌ها به جهت دشواری در پرکردن مرکب، تولید و عرضه نمی‌شوند و رو به فراموشی گذارده است (تصویر ۱۳ و ۱۴).

تصویر ۱۳- انواع قلم فلزی، خودنویس، قلم گرافوس، قلم راپیدوگراف، خودکار و روان نویس را به ترتیب از پایین به بالا نشان می‌دهد.

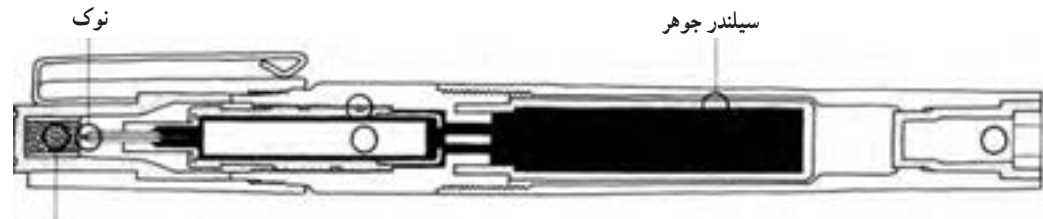

تصویر ۱۴- نمونه‌های دیگری از قلم فلزی، خودنویس و قلم گرافوس را به ترتیب از پایین به بالا نشان می‌دهد.

۵- قلم راپید و گراف : این گونه قلم‌ها، همان‌گونه که ذکر گردید، نسل جدید قلم‌های گرافوس به شمار می‌آیند. با این تفاوت که نوک آنها به صورت استوانه‌ای و گرد است و دیگر از نوک‌های مورّب و از نوک‌های مشابه تولید نمی‌شود. این قلم، برخلاف قلم گرافوس دارای مخزن رنگ پلاستیکی مجزایی است (تصاویر ۱۵ تا ۱۷).

تصویر ۱۵- نمونه ای از قلم های راپیدوگراف اولیه را نشان می دهد.

محافظ نوک

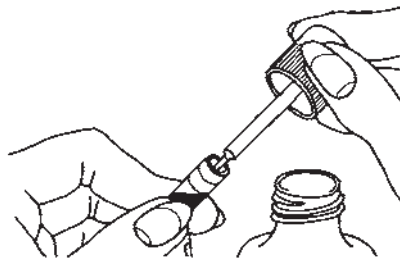
تصویر ۱۶- برش مقطعی از قلم راپیدوگراف و اجزای تشکیل دهنده آن را نشان می دهد.

تصویر ۱۷- انواع قلم های راپیدوگراف و اجزای آنها را، به همراه خط هایی که با ضخامت های مختلف توسط شماره های مختلف این گونه قلم ها رسم می شوند، نشان می دهد.

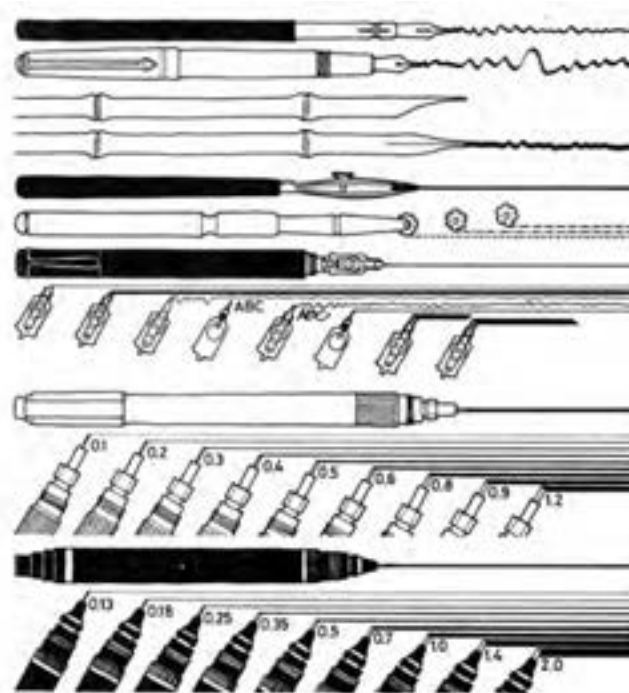
کار با این قلم ها از این جهت راحت تر از سایر قلم هاست که برای ترسیم خط هایی با ضخامت مختلف به تعویض نوک نیاز ندارند.

در گذشته از این نوع قلم ها برای کپی کردن و ترسیم نقشه های فنی و دقیق در چاپ اوزالید و تهیه میکروفیلم استفاده می شد. اما طراحان، تصویرگران و طراحان گرافیک از آنها برای انجام امور طراحی، مبانی، تصویرسازی، طراحی نشان ها و اجرای آثار گرافیکی (آرت ورک)^۱ استفاده می کنند. پر کردن مخزن رنگ این نوع قلم ها توسط قطره چکان یا ظرف های مرکب صورت می گیرد و سپس رنگ را قطره ای از خود خارج می کنند (تصویر ۱۸).

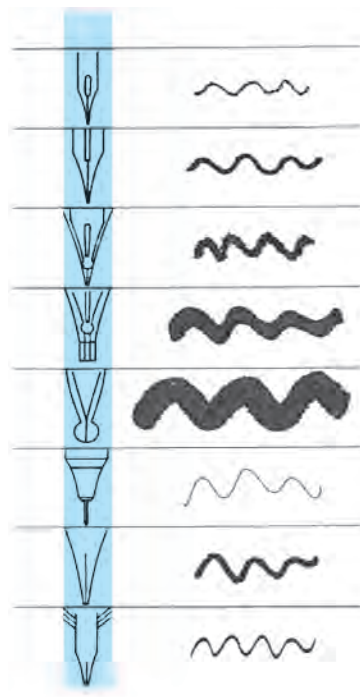

تصویر ۱۸- پر کردن مخزن رنگ پلاستیکی قلم راپیدوگراف را توسط قطره چکان نشان می دهد.

این نوع از قلم ها برای کار با خط کش، انواع شابلون و وسایل رسامی قابلیت بسیار بالایی دارد و برای کار بر روی کاغذ گلاسه (صیقلی یا براق) و کالک بسیار مناسب است. در حال حاضر نیز قلم های راپیدوگراف در ضخامت های مختلف و به صورت یک بار مصرف در بازار عرضه می شود، که دیگر به مراقبت های خاص و شست و شو (مانند قلم های راپیدوگراف) نیاز ندارد. زیرا یکی از دشواری های کار با قلم راپیدوگراف نگهداری و شست و شوی آن است که می باید برای جلوگیری از خشک شدن مرکب در نوک ظریف استوانه ای قلم همیشه چند قطره آب در قسمت نمدی درپوش ریخته شود و یا پس از استفاده، در صورتی که از قلم راپیدوگراف برای مدتی نسبتاً طولانی استفاده نشود، مخزن و نوک آن را باید به دقت با آب و صابون مایع شست. زیرا در بسیاری از موارد نوک های بسیار ظریف این گونه قلم ها به جهت نداشتن شست و شوی صحیح آسیب جدی می بینند و دیگر قابل استفاده نخواهند بود. در تصویر ۱۹ و ۲۰ شما می توانید خط هایی را که توسط قلم راپیدوگراف رسم شده است را با سایر ابزار کار با مرکب مقایسه کنید. هر ابزار خط هایی را با کیفیت بصری متفاوت به شما عرضه می کند. توصیه می شود از تلفیق چند ابزار در خلق تصویرسازی خود استفاده نمایید.

تصویر ۱۹- همان گونه که در تصویر مشاهده می کنید، ابزارهای ویژه کار با مرکب هر کدام خط های متفاوتی رسم می کنند. از این رو پیشنهاد می شود هنرجویان را تشویق کنید تا پس از تسلط یافتن بر ابزارهای مختلف، گاه برای تصویرسازی از چند ابزار و خط های متفاوت آنها استفاده کنند.

تصویر ۲۰

توصیه

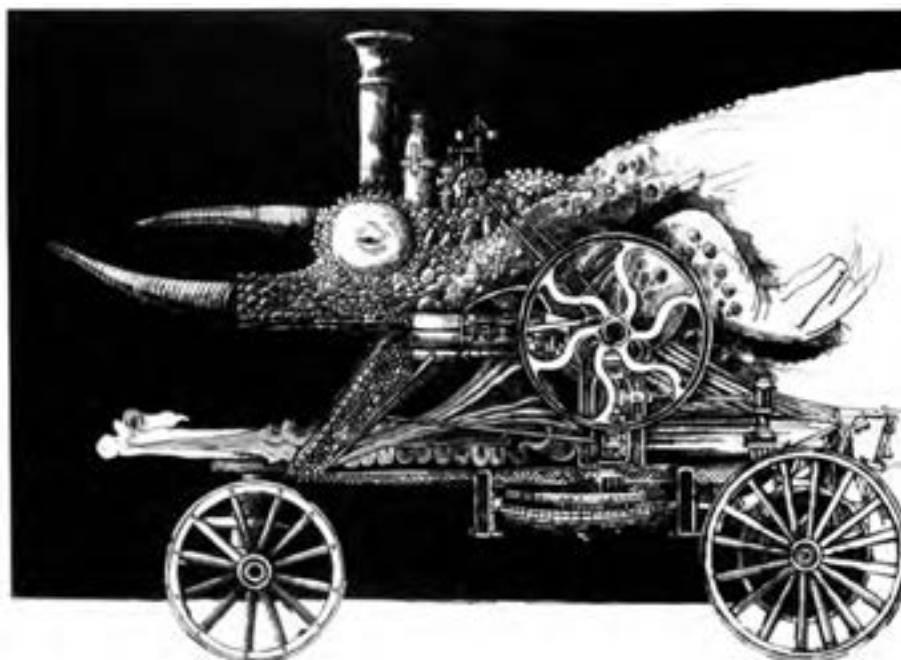
علاوه بر قلم‌های ذکر شده می‌توان از انواع خودنویس و روان‌نویس با ضخامت‌ها و نوک‌های مختلف جهت طراحی و تصویرسازی استفاده کرد. کار با خودنویس، روان‌نویس و خودکار از برخی لحاظ بسیار راحت تر از سایر ابزارها است. توصیه می‌شود در برخی موارد از انواع خودکار، به همراه سایر ابزار مرکب، جهت طراحی و تصویرسازی استفاده کنید تا نتایج زیباتر و بهتری به دست آورید (تصویر ۲۱).

تصویر ۲۱

تصویر ۲۲- تصویرسازی با استفاده از قلم راپیدوگراف فوتک و آبرنگ، اثر جیک اونرو

تصویر ۲۳- تصویرسازی با استفاده از قلم راپیدوگراف، اثر مورای تینکل من

تصویر ۲۴- ب) تصویرسازی با استفاده از خودنویس، کتاب آواهای ارغوانی، اثر محسن حسن پور

تصویر ۲۴- الف) تصویرسازی با استفاده از خودنویس، کتاب آواهای ارغوانی، اثر محسن حسن پور

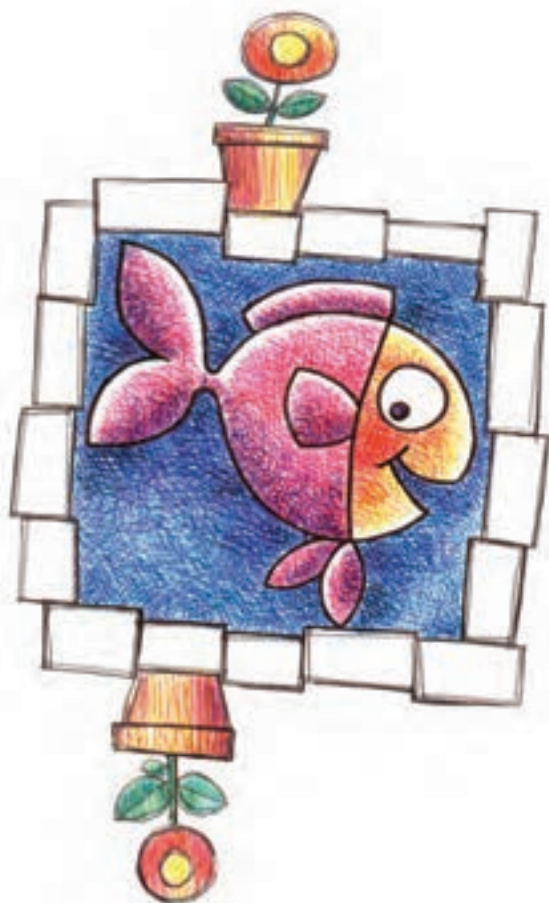
تصویر ۲۵- تمرین برای خلق شخصیت با استفاده از خودکار سیاه، اثر محسن حسن پور

تصویر ۲۶- ب) طراحی چهره با استفاده از خودکار رنگی، اثر
محسن حسن پور

تصویر ۲۶- الف) تصویر سازی ذهنی با استفاده از خودکارهای رنگی، اثر محسن
حسن پور

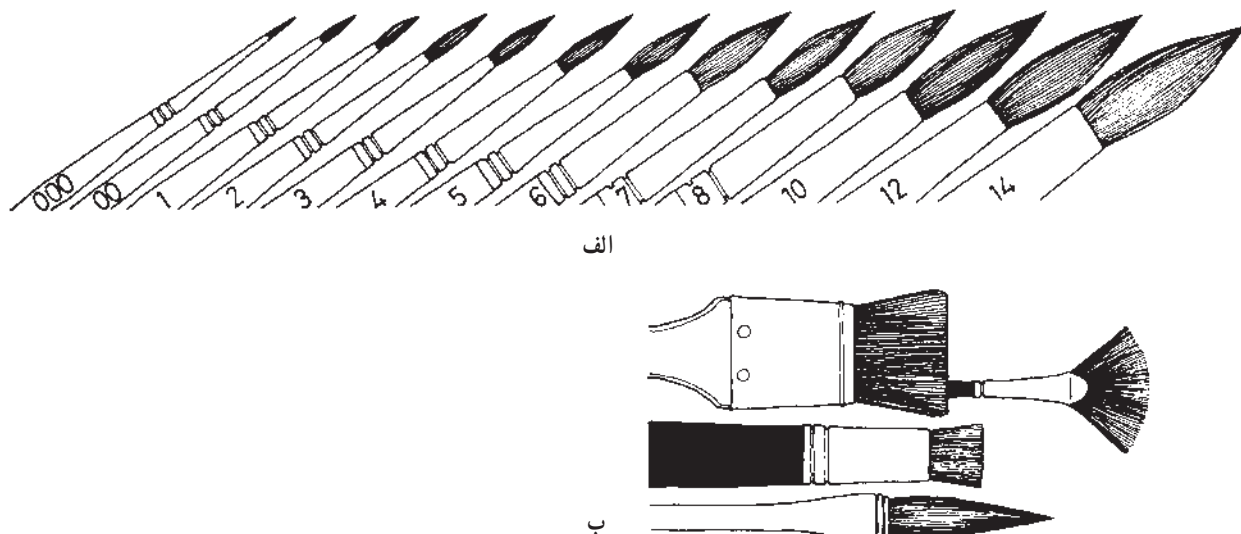

تصویر ۲۶- ج) تصویر سازی برای کودکان با استفاده از
خودکار رنگی، اثر محسن حسن پور

تصویر ۲۷- تصویرسازی با استفاده از خودکار و روان نویس، مجموعه آثار، اثر فرشید شفیعی

۶- قلم مو: استفاده از قلم مو و مرکب از گذشته‌های بسیار دور در مشرق‌زمین و به‌ویژه در چین و ژاپن رایج و متداول بوده است و بخش عظیمی از تاریخ خوش‌نویسی، نقاشی و طراحی این کشورها توسط قلم مو به‌وجود آمده است. قلم مو در نگارش خط چینی و ژاپنی کاربرد فراوان داشته و دارد. در ایران نیز برای طراحی‌های تک‌رنگ، نگارگری، تذهیب و رنگ‌آمیزی نقشه فرش از قلم مو استفاده‌های فراوان شده است. در چین و ژاپن آثار ارزشمندی توسط قلم مو و مرکب به‌وجود آمده است و هنرمندان آن سرزمین‌ها، ضمن تعمق و تفکر در طبیعت، با کم‌ترین ضربات قلم مو آثاری زیبا و بدیع از خود به یادگار گذاشته‌اند (تصویر ۲۸).

تصویر ۲۸ الف و ب- انواع قلم موهایی را که برای کار با آب مرکب و آبرنگ مناسب‌اند را نشان می‌دهد.

قلم موها به دو صورت الیاف طبیعی و مصنوعی در بازار یافت می‌شوند. نوع طبیعی آن گران‌تر است و قابلیت جذب آب بیشتری دارد و در هنگام کار دارای انعطاف بیشتری است و پس از وارد آوردن فشار به قلم مو، به دلیل حالت ارتجاعی‌شان، دوباره به حالت اول و صاف برمی‌گردد. این نوع قلم موها برای کار با مرکب مناسب‌تر از انواع الیاف مصنوعی است. اما در کشورهای غربی و اروپایی کار با آب مرکب و قلم مو برای تهیه پیش‌طرح‌ها و طرح‌های اولیه بسیار مورد استفاده هنرمندان قرار گرفته است. هنرمندانی مانند رامبراند، تیه پولو، دومیه از این ابزار برای بیان تصویری در آثار خود بسیار استفاده کرده‌اند و توانسته‌اند با خط‌های سیال و نرم به همراه لکه‌های روشن و تیره آب مرکب با استفاده از قلم مو و گاه تلفیق با قلم فلزی آثاری ارزنده خلق نمایند.

در حال حاضر نیز هنوز بسیاری از هنرمندان طراح، نقاش و تصویرگر این ابزار ساده و قابل دسترس را برای طرح‌های مقدماتی و یا آثار نهایی خود به کار می‌گیرند. در تصویرسازی نیز برای نوجوانان و بزرگسالان می‌توان با استفاده از این شیوه آثاری ارزنده به‌وجود آورد (تصاویر ۲۹ تا ۳۴).

الف

تصویر ۲۹ الف و ب — تصویرسازی با استفاده از قلم مو و مرکب، را نشان می‌دهد. ب

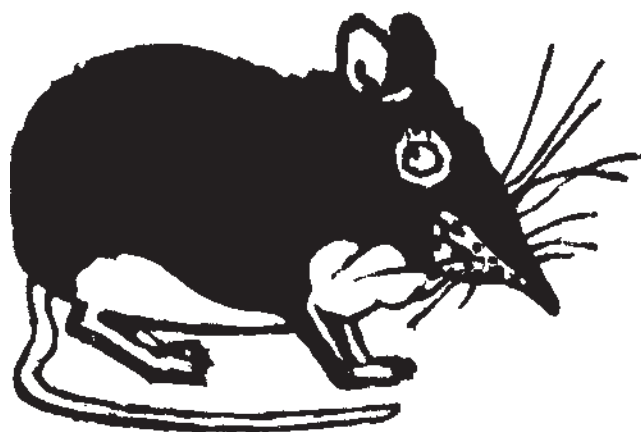
تصویر ۳۰ — طراحی با استفاده از قلم موی خشک و مرکب بافت‌های خشنی ایجاد می‌کند.

تصویر ۳۲- تصویرسازی با استفاده از قلم مو و مرکب، اثر میشل دیوید براون

تصویر ۳۱- طراحی با استفاده از قلم مو و مرکب در کلاس های طراحی و نیز تصویرسازی می تواند بسیار مفید واقع شود.

تصویر ۳۴- تصویرسازی با استفاده از قلم مو و مرکب، اثر اوچوست

تصویر ۳۳- تصویرسازی با قلم مو و مرکب، منطق الطیر عطار، اثر بنفشه عرفانیان

در طراحی کتاب‌های تصویری دنباله‌دار (کمیک استریپ^۱) کار با قلم‌موهای متوسط و ظریف برای مرکب‌بندی کردن تصاویر از گذشته تا کنون رایج و متداول بوده است. حتی اکنون که رایانه به کمک این حرفه از تصویرگری آمده است در نرم‌افزارهای رایج برای ساخت کتاب‌های تصویری دنباله‌دار، ابزار قلم‌مو در جمع ابزارهای دیجیتال و انواع قلم‌موی گرد و نوک تیز گزینه مناسبی است. کار با این ابزار، درست به مانند قلم‌موی طبیعی است، ضمناً برای دقت عمل بیشتر می‌توان از قلم‌های نوری استفاده کرد.

توصیه

به یاد داشته باشید کار با قلم‌مو و آب‌مرکب (ترجیحاً به رنگ سیاه یا قهوه‌ای) می‌تواند آغازی مناسب برای کار با آبرنگ باشد. زیرا روش کار، لکه‌گذاری‌ها و تمامی مراحل، درست به مانند کار با آبرنگ است. برای این منظور بهتر است از قلم‌موهای الیاف طبیعی (ترجیحاً موی سمور) و یا الیاف مصنوعی و کاغذ آبرنگ استفاده کرد. استفاده از قلم‌موی خشک یا آغشته به مرکب زیاد، فشار متفاوت دست، جهت حرکت متفاوت دست و سایر شیوه‌های اجرایی شما را در ارائه بافت‌های مناسب و جلوه‌های جدید کمک خواهد کرد.

✓ فعالیت

علاوه بر شیوه‌های رایج کار با مرکب چند شیوه در تصویرسازی کاربرد فراوان‌تری دارند که جهت درک بهتر هنرجویان، در این قسمت به اختصار به آنها می‌پردازیم.

۱- شیوه نقطه‌چین یا نقطه‌پردازی

مشابه این شیوه را در حال حاضر می‌توانید با استفاده از نرم‌افزارهای رایانه‌ای در مدت کوتاهی تجربه کنید. این شیوه، در عین حال ساده است و فقط صبر و حوصله زیاد می‌طلبد. اما به هر حال شاید برای برخی از هنرجویان جذابیت داشته باشد و موجب شود تا آنها با تلفیق آن یا تغییر در آن به شیوه‌های جدید دست یابند. بنابراین توصیه می‌شود همواره شیوه‌های متفاوت را آموزش دهید تا راه برای ایجاد خلاقیت‌های فردی هنرجویان هموار گردد. هرچند این شیوه طاقت‌فرسا و خسته‌کننده به نظر می‌رسد اما برای تصویرسازی‌های طبیعت‌گرایانه، علمی و کودکان با استفاده از مرکب شیوه‌ای مناسب است (تصاویر ۳۵ تا ۳۹).

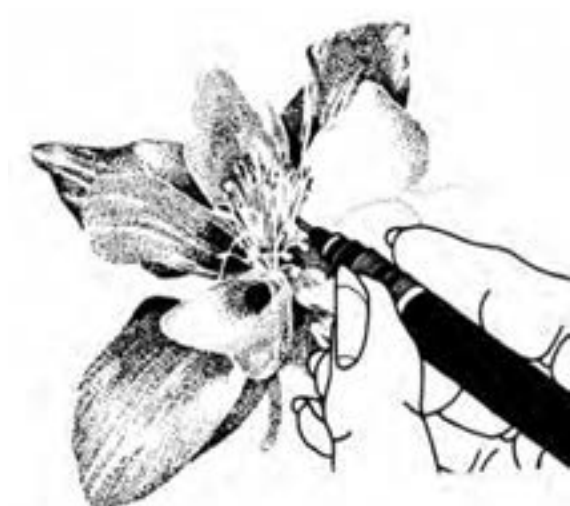
تصویر ۳۵- تصویرسازی واقع‌گرا با استفاده از قلم راییدوگراف، شیوه نقطه‌پردازی، اثر روث دانیلز

تصویر ۳۶- تصویر سازی علمی با استفاده از قلم راپیدوگراف، شیوه نقطه پردازی، اثر رابین. ا. جس

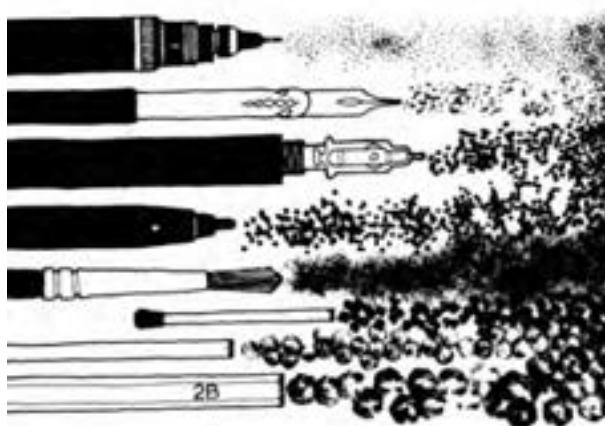
تصویر ۳۷- تصویر سازی برای کودکان با استفاده از قلم راپیدوگراف، تلفیق با آبرنگ، به شیوه نقطه پردازی، اثر استن گالی

تصویر ۳۸- تصویرسازی با استفاده از قلم راپیدوگراف و به شیوه نقطه‌پردازی را نشان می‌دهد.

این شیوه مشابه نقطه‌پردازی در نگارگری سنتی ما ایرانیان است و تنها تفاوت آن استفاده از نوع ابزار است. در این روش برای قسمت‌هایی که باید تیره‌تر شوند از تمرکز نقاط و تکرار زیاد آنها با فاصله کمتر استفاده می‌کنیم و اگر بخواهیم قسمت‌های روشن‌تر را نشان دهیم از نقاطی با فاصله بیشتر و ضخامت کمتر استفاده می‌کنیم.

برای این شیوه مناسب‌ترین ابزار قلم راپیدوگراف است. اما توصیه می‌شود مطابق تصویر ۳۹، جهت ایجاد نقطه از سایر ابزار استفاده نمایید تا هم به سرعت عمل بیشتری یابید و هم بتوانید بافت‌های متفاوتی را تجربه کنید.

الف

ب

تصویر ۳۹ الف و ب- در این تصاویر ایجاد نقطه با ابزارهایی مانند ته مداد، نی‌نوشابه، قلم‌مو، قلم راپیدوگراف، قلم فلزی و قلم‌گرافوس نشان داده شده است. شما می‌توانید علاوه بر این ابزار از سایر ابزارهای اثرگذار استفاده کنید.

۲- شیوه هاشور

هنرجویان در طراحی با استفاده از هاشور (به وسیله مداد و سایر ابزار اثرگذار) تجربیات فراوانی کسب کرده‌اند. در این جا نیز با استفاده از مرکب و ابزار خاص آن می‌توانید جهت خلق تصویری زیبا از این شیوه استفاده نمایید. در این شیوه، همان‌گونه که از نامش پیداست. هاشورها جهت و سوی خاصی ندارند و به صورت آزاد رسم می‌گردند (تصاویر ۴۰ تا ۴۳).

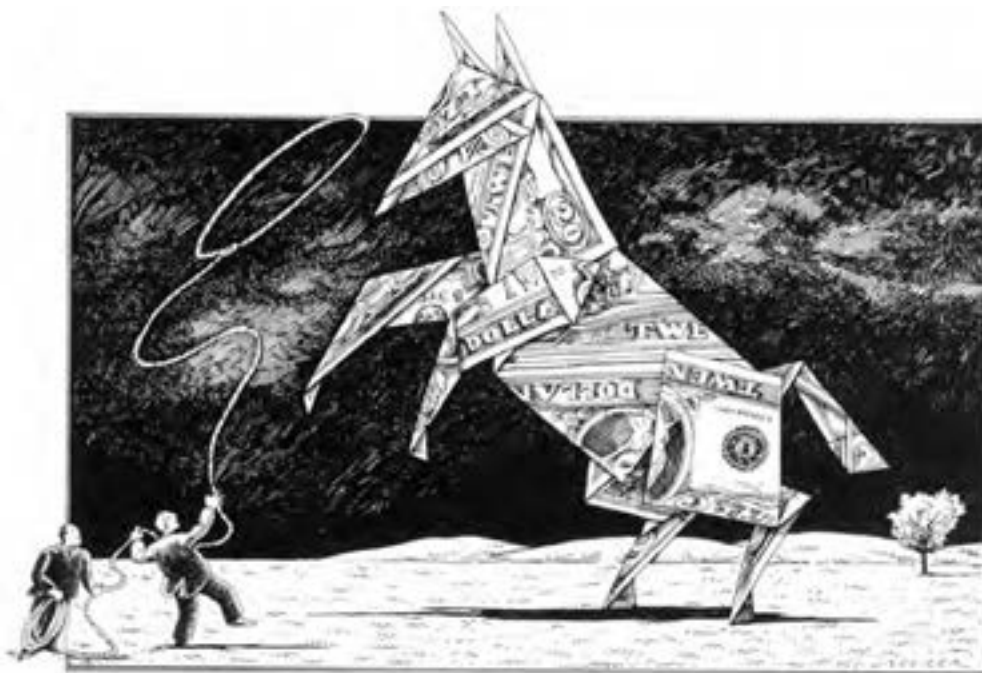
تصویر ۴۰- تصویرسازی با قلم فلزی و مرکب، به شیوه هاشور

تصویر ۴۱- تصویرسازی با قلم راپیدوگراف، به شیوه هاشور، اثر دیوید نوین

تصویر ۴۲- تصویرسازی با قلم فلزی و مرکب، به شیوه هاشور، اثر ویکتور جوهاز

تصویر ۴۳- تصویرسازی با قلم راپیدوگراف، به شیوه هاشور، اثر روبرت نیوبکر

برای این شیوه مناسب‌ترین ابزار قلم فلزی، قلم گرافوس، خودنویس، روان‌نویس و خودکار است. زیرا استفاده از قلم راپیدوگراف برای این شیوه، به‌ویژه اگر نوک آن نازک باشد، موجب آسیب دیدن سوزن راپیدوگراف خواهد شد. اما بسیاری از هنرمندان با توجه به بافت متفاوتی که قلم راپیدوگراف ایجاد می‌کند از این ابزار برای تصویرسازی استفاده می‌کنند. انتهای خط‌هایی که توسط راپیدوگراف ایجاد می‌شود به صورت بریده، بریده درمی‌آیند. این شیوه برای تصویرسازی بزرگ‌سالان و در مواردی که به فضای پرتحرک نیاز دارند مناسب است. البته این شیوه تصویرسازی نسبت به شیوه نقطه‌پردازی نیاز به مهارت بیشتری دارد. زیرا طرح در صورت لغزش دست و اشتباه، زیبایی خود را از دست می‌دهد و اصلاح آن قدری دشوار خواهد بود.

توصیه

همیشه نمی‌توان یک قاعده کلی در استفاده از شیوه‌های مختلف صادر کرد. زیرا در مواردی ممکن است شما آثاری را مشاهده کنید که با استفاده از این روش برای سایر مقاطع سنی تصویرسازی کنند.

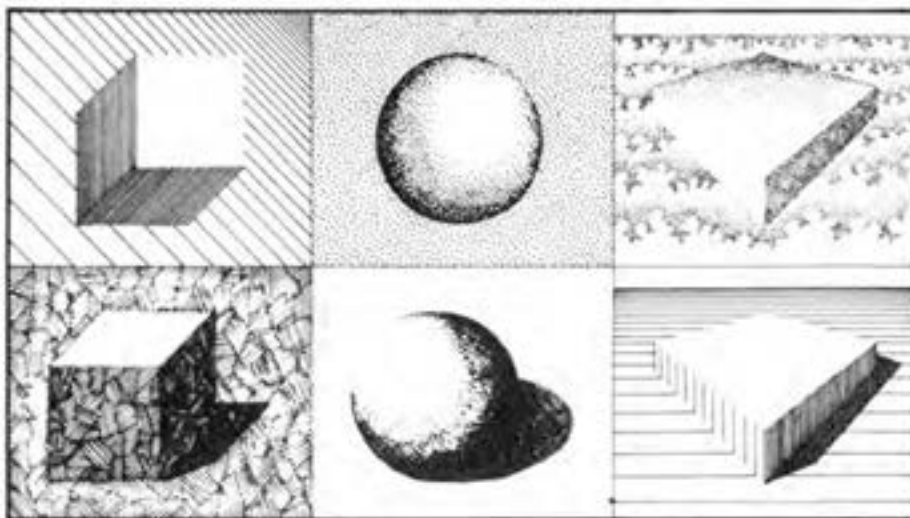
۳- شیوه‌های هاشور یک‌سو یا هم‌جهت

در این شیوه از هاشور زدن تمام خط‌هایی که جهت طراحی و تصویرسازی ایجاد می‌گردند کاملاً هم‌جهت و هم‌سو هستند و در جهت عمودی، افقی و یا مورب رسم می‌شوند. تصویر ۴۴ تفاوت ترسیم خط‌های موازی را با سایر شیوه‌ها به خوبی نشان می‌دهد.

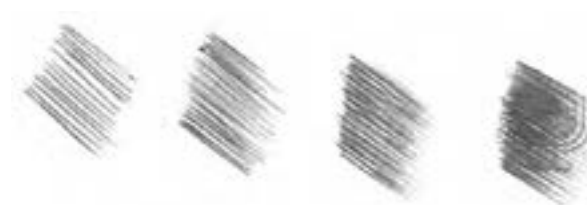

تصویر ۴۴- تفاوت شیوه هاشور زدن در یک‌سو را با سایر شیوه‌های نقطه‌پردازی و مقاطع نشان می‌دهد. ضخامت خط‌ها موجب تیره‌تر شدن تصویر و نزدیک‌تر شدن خط‌ها می‌گردد.

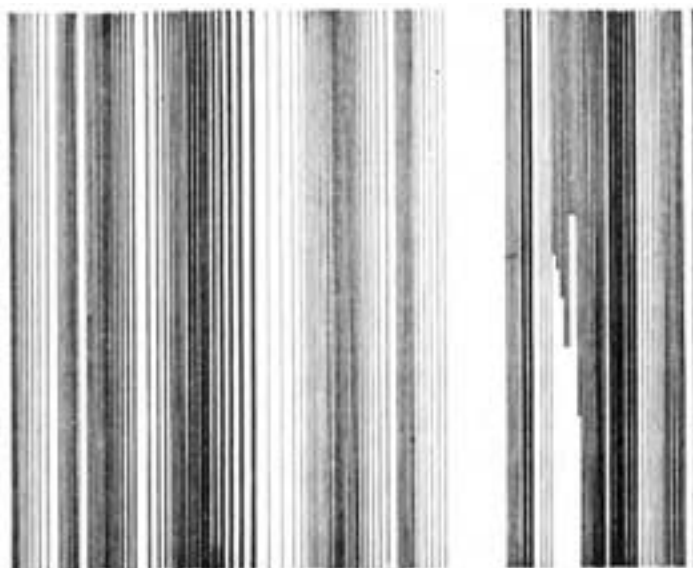
در تصویرسازی با این روش می‌توانید از دست آزاد یا خط‌کش استفاده کنید. برای هر کدام از این روش‌ها باید قبلاً تمرین‌های مناسب انجام داد. پیشنهاد می‌شود برای این تمرین‌ها ابتدا حجم‌های ساده‌ای نظیر مکعب، استوانه، کره، هرم و مخروط را با استفاده از هاشورهای هم‌سو حجم‌پردازی کنید، تا دست و چشم مهارت کافی را برای انجام تصویرسازی کسب نمایند (تصاویر ۴۵ تا ۵۱).

تصویر ۴۵- الف) همیشه حجم پردازی با احجام ساده هندسی می‌تواند برای کسب مهارت دست و چشم مفید واقع شود. در این جا شیوه حجم پردازی با روش‌های مختلف با استفاده از مرکب و ابزار اثرگذار ملاحظه می‌گردد.

تصویر ۴۵- ب) نحوه صحیح هاشور زدن هم سو را مرحله به مرحله نشان می‌دهد.

تصویر ۴۶- انجام تمرین‌های ساده، مطابق تصویر، به شما کمک خواهد کرد تا در کارهای بعدی با تسلط بیشتر کار را سرانجام دهید. در این جا برای تیره کردن طرح با استفاده از خط‌کش و کم کردن فواصل خط‌ها و افزایش ضخامت خط‌ها می‌توانید به خلق تصاویر بپردازید.

تصویر ۴۷- نمونه‌ای از بافت ایجاد شده به شیوه هاشور یک‌سو با استفاده از خط‌کش و راپیدوگراف که با سرعت خط‌ها ترسیم شده‌اند. بریدگی خط‌های ایجاد شده به دلیل وجود سوزن در نوک راپیدوگراف است که اجازه خروج مرکب از نوک راپیدوگراف را با سرعت زیاد نمی‌دهد.

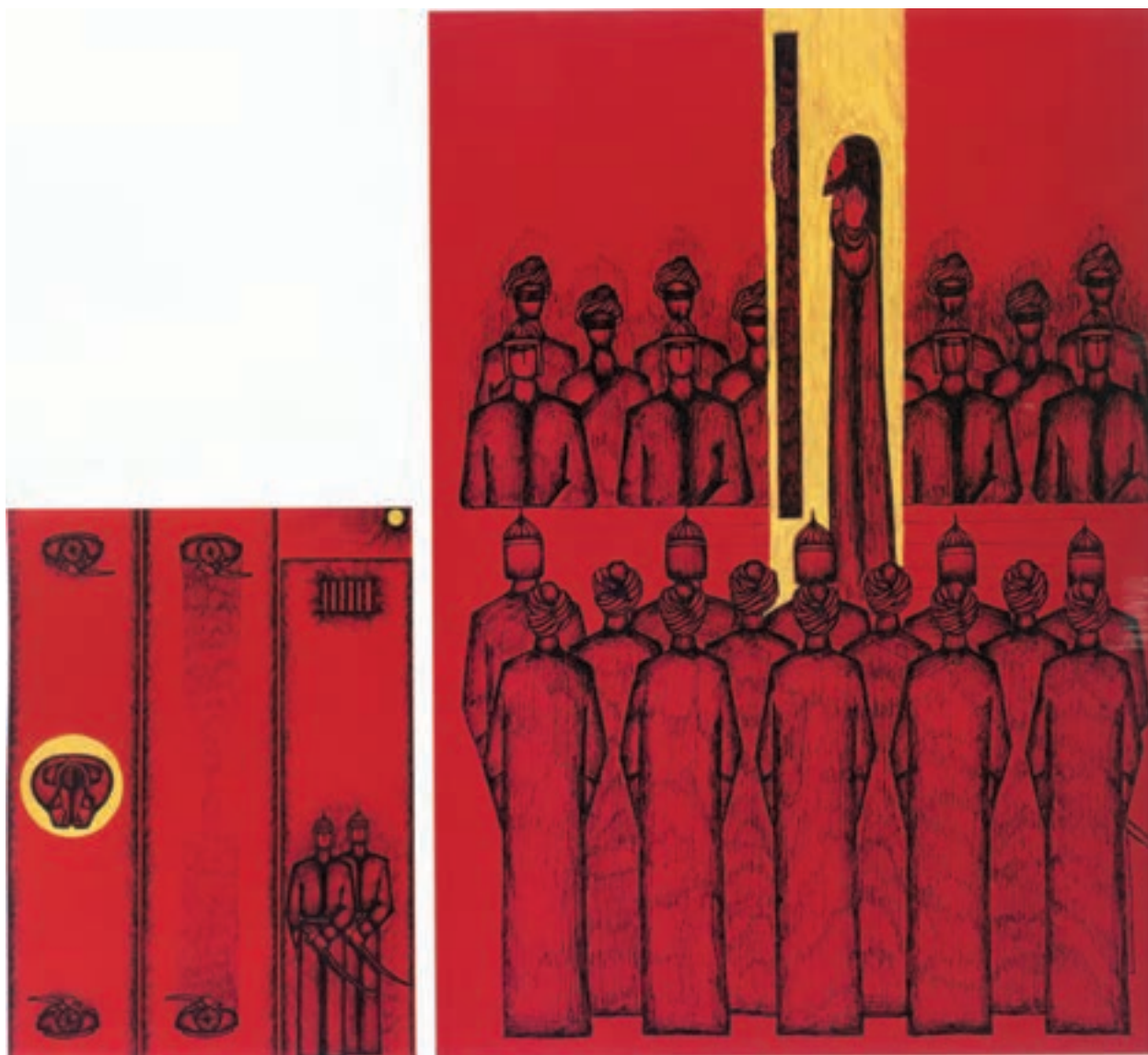
تصویر ۴۸- با استفاده از خط‌کش و هاشور به شیوه خط‌های یک‌سو طراحی شده است.

تصویر ۵۰- تصویرسازی با خودکار رنگی به شیوه هاشور یک‌سو، اثر محسن حسن‌پور

تصویر ۴۹- تصویرسازی با استفاده از خودکار رنگی، به شیوه هاشور یک‌سو، اثر محسن حسن‌پور

تصویر ۵۱- تصویرسازی به شیوه هاشور هم سو، با استفاده از گواش و روان نویس، منصور حلاج، اثر مرجان نابتی

توصیه

در این شیوه برای تیره تر کردن تصویر باید فاصله بین خط‌ها کم و یا خط‌ها ضخیم تر شوند و برای ایجاد قسمت‌های روشن باید فاصله بین خط‌ها را زیاد یا ضخامت آنها را کم کرد. در این روش می‌توانید با استفاده از ابزار قلم را پیدوگراف و یا قلم‌هایی که خوب کار نمی‌کنند و جوهر آنها گیر می‌کند، یا روان نویس‌هایی که جوهر آنها در حال تمام شدن است برای ایجاد بافت‌های خشن و القای حرکت بیشتر استفاده کرد تا بافت‌های تصویری مناسب و خوبی به دست آورد. هنرآموزان محترم می‌توانند به هنرجویان توصیه نمایند از این روش و ایجاد خط در جهت‌های مختلف به تصویرسازی بپردازند. این شیوه برای طراحی‌های فنی، چهره و بناها بسیار مناسب است.

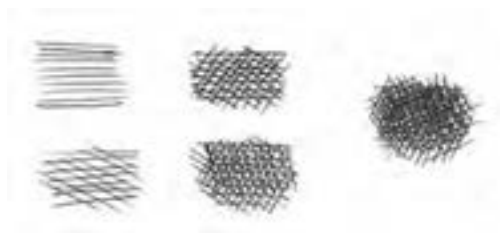
در تصویر ۵۲ می‌توانید نمونه‌ای را که با استفاده از این شیوه ترسیم شده است را مشاهده کنید. هنرمند برای نشان دادن قسمت‌های نورانی تصویر آنها را کاملاً خالی گذاشته است و در قسمت‌هایی که نیاز به تیرگی بیشتر بوده است، فواصل بین خط‌ها را کم و گاهی آن را کاملاً سیاه کرده است. استفاده از خط‌های پیوسته، نقطه‌چین و خط‌چین می‌تواند به شما برای ایجاد خاکستری‌های متفاوت کمک کند.

تصویر ۵۲- تصویرسازی با استفاده از قلم را پیدوگراف، به شیوه هاشور هم سو به کمک خط‌های نقطه‌چین و خط‌چین

۴- شیوه هاشور متقاطع

شیوه تصویرسازی با هاشور متقاطع مجموعه‌ای از خطوط موازی و چندسویه است که برای افزایش تیرگی زمینه و تصویر برهم منطبق و از روی یکدیگر عبور کرده‌اند. در این روش برای تیره تر کردن سطوح‌ها و ایجاد خاکستری‌های مختلف از تکرار خط‌ها در جهت‌های متفاوت استفاده می‌کنیم. در ابتدا خط‌های هم سو و در یک جهت را رسم می‌کنیم، سپس خط‌هایی در جهت خلاف خط‌های اول و به صورت متقاطع رسم می‌کنیم تا تیرگی سطح بیشتر شود. در این روش هر قدر که فاصله بین خط‌ها کمتر شود به تیرگی بیشتر دست خواهیم یافت (تصویر ۵۳).

تصویر ۵۳- شیوه صحیح هاشورزدن متقاطع را مرحله به مرحله نشان می‌دهد.

توجه داشته باشید همیشه سعی کنید انتهای خط‌هایی را که ترسیم می‌کنید به صورت آزاد و رها باشند و دست در انتها از حرکت نایستد. زیرا در این صورت انتهای خط‌ها ضخیم‌تر و تیره‌تر خواهند شد و در محو شدن خط‌های هاشور در یکدیگر تأثیر منفی ایجاد می‌گذارند.

تصویر ۵۴- نحوه صحیح هاشورزدن را نشان می‌دهد.

برای کسب مهارت بیشتر توصیه می‌شود هنرجویان تمرین با احجام ساده را تجربه کنند تا در هنگام تصویرسازی کمتر دچار خطا شوند. این امر موجب خواهد شد تا طرح‌ها از استحکام بیشتری برخوردار گردند. در این روش (با توجه به این که در اثر عبور خط‌ها از روی یکدیگر فواصل مربع شکلی به وجود می‌آید) هر قدر این خط‌ها بیشتر رسم شوند فواصل مربع شکل کوچک و کوچک‌تر می‌شوند و در نتیجه تصویر تیره‌تر خواهد شد (تصاویر ۵۵ تا ۵۹).

تصویر ۵۵- طراحی طنز، با استفاده از قلم فلزی، به شیوه هاشور متقاطع، اثر دیوید لوین

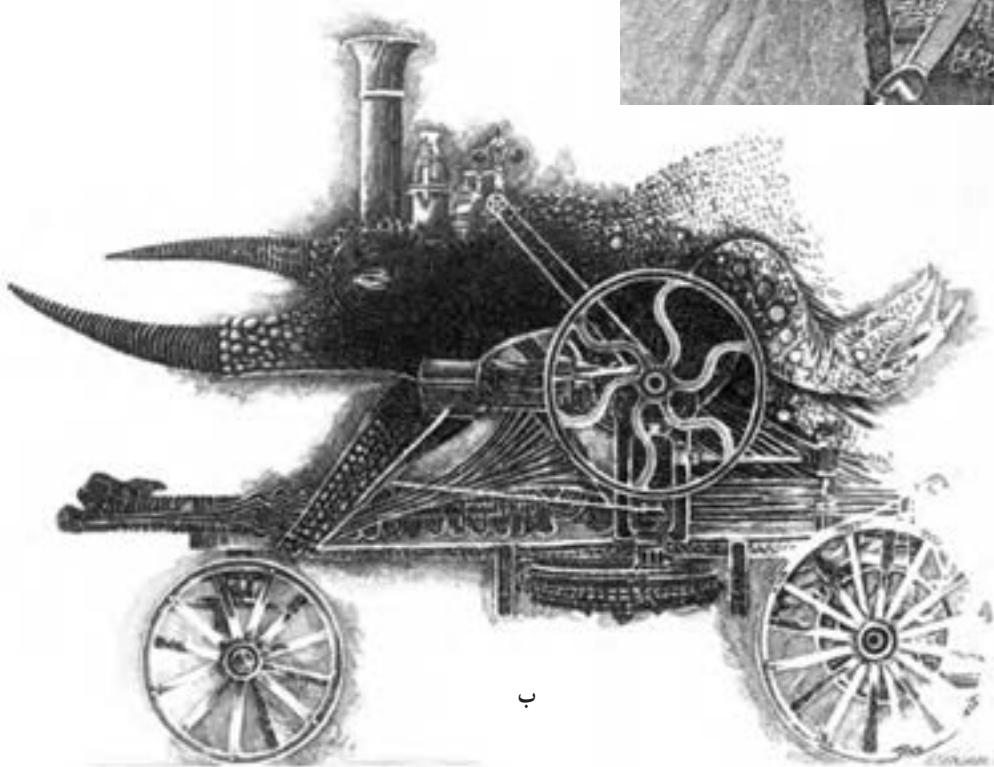
تصویر ۵۶- تصویرسازی با استفاده از خودکار رنگی، به شیوه هاشور متقاطع، اثر محسن حسن پور

تصویر ۵۷- تصویرسازی چهره هنرمند، با استفاده از خودکارهای رنگی، به شیوه هاشور متقاطع، اثر محسن حسن پور

الف

ب

تصویر ۵۸ الف و ب - تصویرسازی با استفاده از قلم راپیدوگراف، به شیوه هانسور متقاطع، اثر مورای تینکل من